

РОЗДІЛ III. МЕДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ

УДК 159.923.2-053.6:004.738.5-042.72

DOI <https://doi.org/10.26661/2310-4368/2020-1-9>

ТАРГЕТНЕ ІНТЕРНЕТ-ДОСЛІДЖЕННЯ СЕРЕД ОСІБ ПІДЛІТКОВОГО ТА ЮНАЦЬКОГО ВІКУ ЩОДО ВИЯВЛЕННЯ ВИДІВ КІБЕРАДИКЦІЙ

Асєєва Ю. О.

*кандидат психологічних наук,
старший викладач кафедри психіатрії, наркології та психології
Одеський національний медичний університет
пров. Валіховський 2, Одеса, Україна
orcid.org/0000-0003-3086-3993
dgylia.as@gmail.com*

Ключові слова:

соціодемографічні особливості, кіберадикції, залежність від комп'ютера, ігрова адикція, Інтернет-адикція, гаджет-адикція, селфетіс, кіберкомунікативна адикція, підлітки, юнацький вік.

Робота присвячена проблемі, яка стрімко набирає обертів серед сучасного молодого покоління, – кіберадикціям. Розповсюдженість кіберадикцій серед підліткового та юнацького віку потребує комплексного вивчення серед фахівців як психології, так і медицини. Комплексне дослідження соціодемографічних, індивідуально-психологічних та клініко-патологічних особливостей надасть змогу створити повний образ кіберадиктів і стане підґрунтям для розроблення ефективних програм щодо попередження та психокорекції кіберадикцій серед молоді.

Метою роботи стало проведення таргетного інтернет-дослідження серед осіб підліткового та юнацького віку для визначення розповсюдженості проблеми та виявлення видів кіберадикцій.

Методами дослідження були: теоретичний (аналіз та узагальнення соціально-психологічної, медико-психологічної, психолого-педагогічної літератури за темою дослідження), напівструктуроване інтерв'ю, психодіагностичний та математико-статистичний (кількісний та якісний аналіз отриманих результатів).

У таргетному інтернет-дослідженні, яке триває з 2015 року, взяли участь 6000 осіб, (у віці 14–21 рік), серед яких 2940 чоловіків (49%) та 3060 жінок (51%). По допомогу звернулось 663 особи, однак протягом проведення дослідження, яке ще триває, вже 104 особи відмовились від участі в подальшому дослідженні.

За результатами інтернет-опитування виявлено, що лише 22,73% респондентів не мають проявів кіберадикцій, вміють контролювати час, проведений в онлайн-режимі чи під час використання комп'ютера (далі – ПК), гаджетів або інших електронних девайсів. Мають прояви кіберадикцій понад 70% респондентів, при цьому слід зауважити, що юнаки у віковій категорії від 14 до 21 року більш схильні до залежності від ПК, ігрової залежності та гаджет-адикції, а дівчата – до кіберкомунікативної адикції та селфетіс.

Отримані результати вказують на глобалізацію даної проблеми та необхідність подальших досліджень з метою розроблення ефективних програм профілактики кіберадикцій серед молодого покоління.

TARGET OF INTERNET RESEARCH AMONG PERSONS ADOLESCENCE AND ADOLESCENCE BY SPECIES IDENTIFICATION CYBER ADDICTIONS

Asieieva Yu. O.

*Candidate of Psychological Sciences,
Assistant Professor at the Department of Psychiatry, Narcology and Psychology
Odessa National Medical University
Valikhovsky Lane, 2, Odessa, Ukraine
orcid.org/0000-0003-3086-3993
dgylia.as@gmail.com*

Key words: *socio-demographic features, cyber-addictions, computer addiction, game-addiction, Internet addiction, gadget-addiction, selfie, cyber-communicative addiction, adolescents, juvenility.*

This work drew attention to one of the problems that is rapidly gaining momentum among the modern young generation – cyber-addictions. The prevalence of this addiction among adolescents requires a comprehensive study among professionals, both psychology, pedagogy and medicine. A comprehensive study of socio-demographic, individual-psychological and clinical-pathological features will create a complete picture of cyber-addicts and will be the basis for the development of effective mechanisms for prevention and psycho-correction of cyber-addictions among young people. The purpose of this work was to conduct a targeted Internet study among adolescents to determine the prevalence of the problem and identify types of cyber-addictions.

The research methods were: theoretical (analysis and generalization of socio-psychological, medical-psychological, psychological-pedagogical literature on the research topic), semi-structured interview, psychodiagnostic, and mathematical-statistical (quantitative and qualitative analysis of the results).

The targeted online survey, which has been running since 2015, involved 6,000 people (aged 14–21), including 2,940 men (49%) and 3,060 women (51%), of whom 663 sought help, but during conducting the study, which continues today, 104 people have refused to participate in further research.

According to the results of an Internet survey, it was found that only 22.73% of respondents do not have cyber addictions, can control the time spent online or using a computer (PC), gadgets or other electrode devices. More than 70% of respondents have cyber-addictions, and it should be noted that boys aged 14 to 21 are more prone to PC addiction, gambling addiction and gadget addiction, and girls are more prone to cyber-communication addiction and selfies.

The obtained results indicate the globalization of this problem and the need for further research to develop effective programs for the prevention of cyber-addictions among the younger generation.

Постановка проблеми. На період сьогодення інтернет-залежність (інтернет-адикція, віртуальна адикція, кіберадикції, нетаголізм) трактується як нав'язливе або компульсивне бажання ввійти в Інтернет, перебуваючи offline, і неможливість вийти з Інтернету, перебуваючи on-line [1, с. 120–129]. Аналізуючи теоретико-методологічне надбання з даної проблематики, можливо відзначити, що й досі серед фахівців немає єдиної думки про те, як слід називати цей феномен. Уперше наявність залежності відзначили американські вчені на початку 80-х років (М. Шоттон, Ш.Текл), які вказували, що формування комп'ю-

терної залежності зумовлено не тільки потребою відходу від реальності або наявністю особистих проблем, а й індивідуальними характеристиками людини (наприклад, особливостями характеру, що визначають поведінку людини) [2, с. 219–230].

Один із перших дослідників проблем Інтернету професор Джон Сулер зазначав, що, можливо, слід говорити про кіберадикції – залежність від віртуального середовища, створеного за допомогою комп'ютерних технологій. Ю.Д. Бабаєва, О.С. Войскунский, О.В. Смілова виділили три різновиди кібердіяльності, які викликають глобальні негативні зміни особистості. До них віднесено:

1. Захопленість пізнанням у сфері програмування та телекомунікацій, як крайній варіант – хакерство.

2. Захопленість комп'ютерними іграми та іграми за допомогою Інтернету, як крайній варіант – ігрова наркоманія.

3. Захоплення мережевою комунікацією, як крайній варіант – інтернет-адикція – залежність від Інтернету [3, с. 11–39].

Феномени кіберадикції та інтернет-залежності (Internet Addiction Disorder, чи IAD) поки не визнані на офіційному рівні (не включені в класифікацію захворювань МКХ-10 і розладів DSM IV, однак їх внесення планується в майбутніх редакціях даних класифікаторів), тим не менше, існують у нашій дійсності і дозволяють говорити про людину як жертву кіберсоціалізації [4, с. 34–45; 5; 6, с. 564–574].

Першими дослідниками інтернет-залежності й фактично родоначальниками нового напрямку в психологічній науці – психології залежності від Інтернету – стали К. Янг та І. Голдберг [7; 8]. Надалі кіберадикції як феномен залежної поведінки досліджували М. Коул, А.Е. Войскунський, О.Н. Арестова, А.В. Худяков, М.С. Кисельова та ін. [9–11]. Незважаючи на те, що деякі дослідники (К. Янг, І. Голдберг, О.К. Тихомиров, А.Е. Войскунський (1990–2001), M.L. Dertouzos, 1991; Stock, 1993 та ін.) [7; 8; 10–12] кіберадикції і сетеголізм об'єднують в одну групу залежностей, проте потрібно розрізняти ці форми залежної поведінки, оскільки залежність від комп'ютерних ігор можлива і без Інтернету.

На нашу думку, кіберадикції є одним із видів нехімічної залежності, який виражається в психічному розладі, спричиненому нав'язливим бажанням постійно знаходитись у віртуальній реальності, жити й реалізовуватись у кіберпросторі за допомогою використання гаджетів чи електронних девайсів, незважаючи на руйнування матеріально-соціальної реальності, негативних наслідків для здоров'я і для процесу життєдіяльності взагалі. Наявність кіберадикції спричиняє порушення в соціальній, когнітивній, емоційно-вольовій та мотиваційно-ціннісній сферах особистості та чинить негативний вплив на здоров'я молодшої особистості. І сьогодні як ніколи дослідження даної проблематики набирає актуальності. Виявлення виду, стадії, детермінант формування кіберадикції з урахуванням індивідуально-психологічних характеристик особистості та стилів сімейного виховання дозволить більш чітко виявити основні проблемні місця для психокорекційної роботи з особами юнацького й підліткового віку на різних стадіях кіберадикції та розробити ефективні психокорекційні програми для осіб, що мають кіберадикції.

Метою роботи стало проведення таргетного інтернет-дослідження серед осіб підліткового та юнацького віку для визначення розповсюдженості проблеми і виявлення видів кіберадикцій.

Методи дослідження: теоретичний (аналіз та узагальнення соціально-психологічної, медико-психологічної, психолого-педагогічної літератури за темою дослідження), напівструктуроване інтерв'ю, психодіагностичний та математико-статистичний (кількісний та якісний аналіз отриманих результатів).

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із напрямів роботи було проведення онлайн-опитування осіб, які використовують ПК, гаджети та інші електронні девайси, що мають вихід до мережі Інтернет. Завдяки такому опитуванню було визначено кількісні характеристики наявності феномену кіберадикції та ризику її подальшого розвитку серед осіб підліткового та юнацького віку. Для виконання поставленої мети з 2015 р. по 2018 р. було проведено таргетне інтернет-дослідження за допомогою розміщення віртуальних опитувальників на різних сайтах та форумах, у тому числі й на власноруч розроблених електронних ресурсах.

Респондентам на відкритих лекціях та семінарах, присвячених психопрофілактичній роботі з кіберадикціями, які проводились у закладах загальної середньої освіти I–III ступеню, коледжах, ліцеях, професійно-технічних училищах та деяких закладах вищої освіти міста Одеси, було запропоновано власноруч відповісти на запитання «Тест-опитувальника на виявлення кіберадикції» (ТОК) Ю.О. Асєєва, К.В. Аймедов, який було розміщено на сайтах: <https://www.aseevayulia.com> та <https://my.survio.com/K3C4U2A6K2D3A3M2R3S9/>

Запропонований респондентам «Тест-опитувальник на виявлення кіберадикції» (далі – ТОК) Ю.О. Асєєвої та К.В. Аймедова включає 102 питання, містить три діади кіберадикцій: 1-а діада – інтровертивна – включає в себе залежність від ПК та інтернет-адикцію; 2-а діада – змішана, що включає в себе такі види кіберадикції, як ігрова адикція та гаджет-адикція; 3-я діада – екстравертивна – включає кіберкомунікативну адикцію та селфетіс. Згідно цим авторами можливим ключем до тесту встановлено ступінь прояву кожного з видів кіберадикції: 1) відсутність певного виду кіберадикції; 2) нормальне, соціально прийнятне використання інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ); 3) 1-й ступінь залежності; 4) 2-й ступінь залежності; 5) 3-й ступінь залежності. Авторами запропоновано певний варіант розрахунку балів, який здійснюється виключно за запропонованою шкалою. Відповіді оцінюються так: а – 1 бал, б – 2 бали; в – 3 бали; г – 4 бали;

д – 5 балів. Психодіагностам пропонується врахувати те, що якщо у респондента набрано за якоюсь із шкал понад 35 балів, слід провести психоосвітню роботу, розповісти про негативний вплив надмірної захопленості тим чи іншим видом кіберадикції, спрямувати увагу на реальне життя і комунікацію під час реальних зустрічей.

Авторами ТОК запропоновано підрахунок результатів за кожною шкалою, оскільки респондент може мати ознаки не лише певних видів кіберадикцій, а й демонструвати певний ступінь їх вираження. Таким чином, за кожною зі шкал респондент може отримати таку кількість балів: 0–17 балів – свідчить про відсутність певного виду кіберадикції, що може вказувати на досвід використання: ПК, Інтернету, деяких видів гри, гаджетів, а також мають незначний досвід кіберкомунікації та селфі; 18–34 бали – вказує на те, що немає патологічних ознак захопленості чи залежності, свідчить про нормальне, соціально прийнятне використання інтерактивних технологій, яке відповідає сучасним потребам суспільства; 35–51 бали – 1-й ступінь залежності, який не впливає на нормальний процес життєдіяльності та соціальну взаємодію респондента. Вказує на пристрасне використання без наявності сформованості певного виду кіберадикції, однак необхідно застерегти респондента про наявну загрозу формування адикції; 52–65 бали – 2-й ступінь залежності – сформована залежність із виникненням проблем, які порушують нормальне соціальне життя респондента. Свідчить про необхідність проведення психокорекційних заходів, спрямованих на попередження подальшого формування патологічної залежності; 69–85 бали – 3-й ступінь – патологічна залежність, яка має прояви вираженої соціальної дезадаптації респондентів. Респондент потребує загальних психокорекційних заходів, спрямованих на зниження залежності від виявленого виду кіберадикції. Ця стадія вже свідчить про психофізіологічні зміни, які потребують активних психокорекційних заходів.

Також автором роботи пропонувалось у разі отримання результатів вище 35 балів звернутись надалі по особисту консультацію за комплексною допомогою. Таким чином, було опитано 6000 осіб, (у віці 14–21 рік), серед яких 2940 чоловіків (49%) та 3060 жінок (51%) віком від 14 до 21 років, із них до нас звернулось 663 особи, однак протягом проведення дослідження, яке триває і сьогодні, вже 104 особи відмовились від участі в подальшому дослідженні.

Дослідження проводиться з дотриманням принципів біоетики та деонтології. Усім респондентам оголошено тему та мету наукової роботи, також у ході бесіди неодноразово підкреслювалось, що участь у даному дослідженні є цілком добровільною

і конфіденційною. Респондентам надавалось право не відповідати на будь-які питання і було вказано на можливість перервати опитування чи взагалі участь у дослідженні, нічого при цьому не пояснюючи.

Завдяки інтерв'ю з вибраними для дослідження особами з'ясовано, що кіберпростір приваблює їх тим, що вони відчують себе в ньому набагато комфортніше, ніж у реальному житті, а це створює загрозу для успішності реалізації себе в суспільстві. Також кіберпростір надає можливість створення альтернативних онлайн-персонажів залежно від власного настрою та бажання самого користувача, що створює можливість перейти з реального світу з його емоційними проблемами (наприклад, стрес, депресія, занепокоєння) або ж від простих життєвих труднощів (велика кількість проблем у навчанні, непорозуміння та конфлікти в сім'ї чи значимих групах однолітків), тому миттєва втеча у фантастичний віртуальний світ є підтримкою, але з часом формується патологічна звичка, яка призводить до негативних змін в емоційно-вольовій, особистісній і когнітивній сфері, а також загострення психічних розладів.

Розглянемо більш детально отримані результати за методикою «Тест-опитувальника на виявлення кіберадикції» (ТОК) Ю.О. Асєєва, К.В. Аймедов (рис. 1 та таб. 1).

За отриманими результатами можливо зазначити, що демонструють залежність 4642 особи, тобто 77,37% опитаних респондентів, з них 2290 юнаків (38,17% опитаних) та 2352 дівчини (39,20% опитаних). Виявлено осіб, які не мають жодного виду адикцій – 488 (8,13% опитаних), з них 230 юнаків, що становить 3,83% опитаних, та 258 дівчат, що становить 4,30% опитаних. Лише 14,50% опитаних контролюють процес використання ПК та Інтернету, тобто демонструють нормальне, соціально прийнятне використання інтерактивних технологій, яке відповідає сучасним потребам суспільства. Залежність (описано показники сумарної залежності за 1-м, 2-м та 3-м ступенем, далі – сумарний показник) від ПК демонструють 10,08% опитаних, з них юнаків – 5,18%, а дівчат – 4,90%. Сумарний показник прояву інтернет-адикції виявлений у 11,95% опитаних, з них юнаків – 5,87%, дівчат – 6,08% опитаних. Сумарний показник прояву ігрової адикції виявлено у 13,70% опитаних, з них юнаків – 7,98%, дівчат – 5,72% опитаних. Сумарний показник прояву гаджет-адикції виявлено у 12,78% опитаних, з них юнаків – 6,92%, дівчат – 5,87% опитаних. Сумарний показник прояву кіберкомунікативної адикції виявлено у 14,18% опитаних, з них юнаків – 6,52%, дівчат – 7,67% опитаних. Сумарний показник прояву селфетіс виявлено у 14,67% опитаних, з них юнаків – 8,97%, дівчат – 5,87% опитаних.

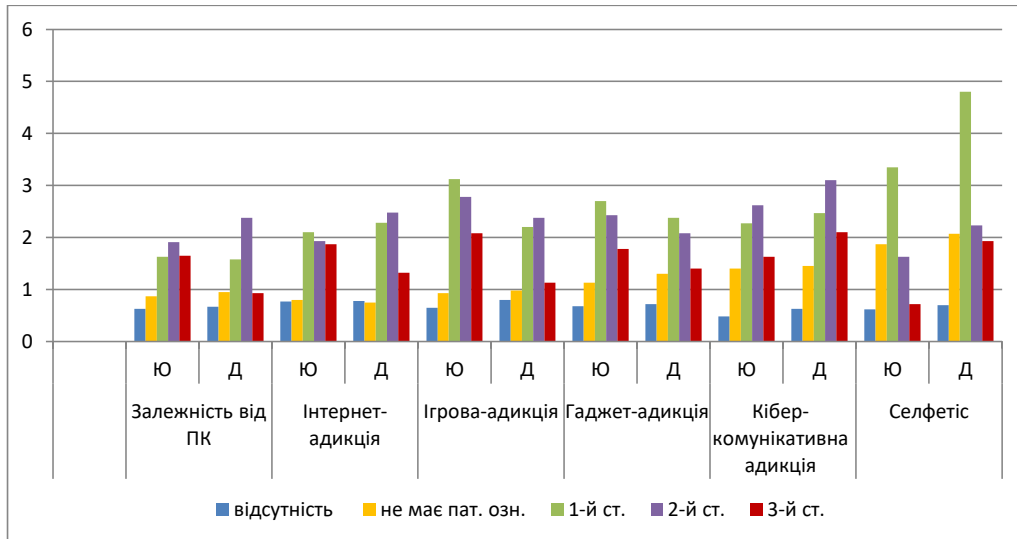

Рис. 1. Розподіл даних у відсотках за методикою ТОК

Примітка: наведені на малюнку скорочення слід розглядати таким чином: Ю – юнаки; Д – дівчата; не має пат. озн. – не мають патологічних ознак залежності; 1-й ст. – перший ступінь залежності; 2-й ст. – другий ступінь залежності; 3-й ст. – третій ступінь залежності

Таблиця 1

Результати опитування щодо виявлення кіберадикцій

Субшкали ТОК	Стать	Відсутність адикції		Не має патологічних ознак залежності		1-й ступінь залежності		2-й ступінь залежності		3-й ступінь залежності	
		п	%	п	%	п	%	п	%	п	%
Залежність від ПК	Ю	38	0,63	52	0,87	98	1,63	114	1,90	99	1,65
	Д	40	0,67	57	0,95	95	1,58	143	2,38	56	0,93
інтернет-адикція	Ю	46	0,77	48	0,80	126	2,10	114	1,90	112	1,87
	Д	47	0,78	45	0,75	137	2,28	149	2,48	79	1,32
Ігрова адикція	Ю	39	0,65	56	0,93	187	3,12	167	2,78	125	2,08
	Д	48	0,80	59	0,98	132	2,20	143	2,38	68	1,13
Гаджет-адикція	Ю	41	0,68	68	1,13	162	2,70	146	2,43	107	1,78
	Д	43	0,72	78	1,30	143	2,38	125	2,08	84	1,40
Кібер-комунікативна адикція	Ю	29	0,48	84	1,40	136	2,27	157	2,62	98	1,63
	Д	38	0,63	87	1,45	148	2,47	186	3,10	126	2,10
Селфетіс	Ю	37	0,62	112	1,87	201	3,35	98	1,63	43	0,72
	Д	42	0,70	124	2,07	288	4,80	134	2,23	116	1,93
Всього за статтю	Ю	230	3,83	420	7,00	910	15,17	796	13,27	584	9,73
	Д	258	4,30	450	7,5	943	15,72	880	14,67	529	8,82
Всього		488	8,13	870	14,5	1853	30,88	1676	27,93	1113	18,55

Примітка: Ю – юнаки; Д – дівчата

Таким чином, можливо зазначити, що юнаки у віковій категорії від 14 до 21 року більш схильні до залежності від ПК, ігрової залежності та гаджет-адикції, а дівчата – до кіберкомунікативної адикції та селфетіс.

Надалі серед загальної кількості обстежених для участі в подальшій роботі було відібрано 559 підлітків, з них: 269 юнаків (48,12% вибірки) у віці 14–21 рік, 290 дівчат (51,88% вибірки) у віці 14–21 рік. Групи було розподілено в залежно-

сті від виявлення наявності одного з видів кіберрадикації на основні групи (408 осіб), які мали прояви певних видів кіберрадикацій, та контрольні (151 особа) – умовно здорові, в яких не було виявлено жодного виду кіберрадикації. Було відокремлено три блоки респондентів у залежності від віку, які мали внутрішній розподіл на основну та контрольну групу у вікових категоріях: від 14 до 15 років, це ОГЮ1 – 59 юнаків з ознаками залежності; КГЮ1 – 21 умовно здоровий юнак; ОГД1 – 66 дівчат з ознаками залежності; КГД1 – 25 умовно здорових дівчат; від 16 до 18 років, це ОГЮ2 – 72 юнака з ознаками залежності; КГЮ2 – 26 умовно здорових юнаків; ОГД2 – 76 дівчат з ознаками залежності; КГД2 – 28 умовно здорових дівчат; від 19 до 21 років, це ОГЮ3 – 65 юнаків з ознаками залежності; КГЮ3 – 24 умовно здорових юнака; ОГД3 – 71 дівчина з ознаками залежності; КГД3 – 27 умовно здорових дівчат.

Завдяки структурованому інтерв'ю було опитано всіх респондентів. Це надало нам змогу виявити соціально-демографічні особливості респондентів. Було проаналізовано такі характеристики, як віковий склад, стать досліджених, рівень освіти, стан сім'ї (повна, неповна, наявність опікунів тощо). Також вивчали ступінь задоволеності власним соціальним функціонуванням у родині, школі (ЗВО, у деяких – на роботі) та сфері реальної комунікації. Рівень задоволення соціальним функціонуванням досліджених вивчали за допомогою опитування з використанням стандартних питань з варіантами відповідей. Питання стосувались функціонування досліджених у різних соціальних сферах: родинній, навчальному середовищі, в деяких – у професійній сфері, а також у реальній комунікації з друзями/знайомими. Варіантами відповідей були висловлювання, які позначали рівні задоволення власним функціонуванням, а саме: «повністю задоволений», «частково задоволений», «частково незадоволений», «повністю незадоволений». Фактори, які вивчались у процесі інтерв'ювання, були такими: взаємини з однолітками та батьками, родичами, опікунами чи особами, що їх замінюють; стосунки з друзями/знайомими; стосунки з учителями та педагогами; у деяких осіб, що працюють, – стосунки з колегами по роботі; фінансовий стан сім'ї.

За результатами напівструктурованого інтерв'ю було встановлено, що більшість респондентів з основних груп проживає в неповних родинях без сиблінгів – 16,42% опитаних, серед дівчат – 17,65% опитаних, а в контрольних групах переважають повні сім'ї, так, серед юнаків – 17,88%, а серед дівчат – 19,87%. У неповній родині із сиблінгами проживають здебільшого респонденти основної групи (юнаки – 14,22%, дівчата – 14,46% опитаних), на відміну від кон-

трольної групи, де більшість проживає в повній родині із сиблінгами (юнаки – 12,58%, дівчата – 13,91% опитаних).

Під час розгляду характеру взаємовідносин встановлено, що конфлікти з батьками практично не відбуваються серед осіб контрольної групи (юнаки – 19,21%, дівчата – 22,52% опитаних), на відміну від осіб основної групи, які здебільшого вказували на те, що конфлікт із батьками відбувався часто (юнаки – 18,63%, дівчата – 19,61% опитаних). Слід також зауважити, що в основній групі підлітки частіше відмічали існування конфлікту між батьками (юнаки – 21,08%, дівчата – 21,57% опитаних), ніж підлітки контрольної групи (юнаки – 5,03%, дівчата – 6,62% опитаних).

Розгляд результатів щодо взаємодії з однолітками виявив, що респонденти основної групи практично постійно конфліктують із ними (юнаки – 30,39%, дівчата – 33,09% опитаних), на відміну від респондентів контрольної групи (юнаки – 7,28%, дівчата – 9,27% опитаних). Респонденти контрольної групи частіше відзначали, що в них існують конфлікти час від часу з однолітками (юнаки – 25,83%, дівчата – 27,81% опитаних), ніж респонденти основної групи (юнаки – 13,73%, дівчата – 14,71% опитаних). Також респонденти контрольної групи частіше відзначали, що вони практично ніколи не конфліктують з однолітками (юнаки – 13,91%, дівчата – 15,89% опитаних), ніж респонденти основної групи (юнаки – 4,41%, дівчата – 3,68% опитаних).

Оцінка навчальної успішності респондентів дозволяє зауважити, що високі бали у навчанні більш характерні для осіб контрольних груп (юнаки – 8,61%, дівчата – 12,58% опитаних), ніж для основних (юнаки – 4,41%, дівчата – 5,64% опитаних). Середній рівень навчання як серед основної, так і серед контрольної групи становив від 30% до 40% опитаних. Низький рівень навчання був більш притаманний підліткам з основної групи (юнаки – 14,46% опитаних, дівчата – 8,33% опитаних), ніж підліткам із контрольної групи (юнаки – 6,62%, дівчата – 4,64% опитаних).

Відповідно до рівня матеріального забезпечення в родині можливо констатувати, що в основних групах переважав високий (юнаки – 17,65%, дівчата – 20,34% опитаних) та низький (юнаки – 22,55%, дівчата – 25,25% опитаних) статок сім'ї. У контрольних групах респондентів переважав середній статок сім'ї (юнаки – 24,50%, дівчата – 28,48% опитаних), високий та низький статок мали від 10% та 15% опитаних контрольної групи.

Висновки. За результатами опитування виявлено, що лише 22,73% опитаних не мають проявів кіберрадикацій, вміють контролювати час, проведений в онлайн-режимі чи під час використання ПК,

гаджетів або інших електронних девайсів. Мають прояви кіберадикції 2290 юнаків (38,17% опитаних) та 2352 дівчини (39,20% опитаних), і це свідчить про те, що понад 70% осіб підліткового та юнацького віку демонструють залежність від ПК з Інтернетом, гаджетів та інших електронних девайсів і не уявляють власного життя без них.

За результатами напівструктурованого інтерв'ю було встановлено, що: більшість респондентів з основних груп проживає в неповних родинях без сиблінгів; в їхньому житті частіше присутній конфлікт між батьками, а також вони практично постійно конфліктують з однолітками та батьками чи з особами, з якими проживають; матеріальний статок сімей не рівномірний (висо-

кий або низький); здебільшого успішність засвоєння навчальних програм у них на низькому рівні.

Отже, можливо зазначити, що до групи ризику можна віднести осіб у віковій категорії від 16 до 18 років, які проживають у неповних сім'ях, мають середній або низький рівень навчальної успішності, здебільшого конфліктні, матеріальний статок сім'ї неоднорідний (чи високий, чи низький). Проведене дослідження є частиною комплексного дослідження щодо виявлення детермінант, індивідуально-психологічних характеристик осіб, які мають прояви кіберадикції. Воно лише вказує на актуалізацію проблеми і на необхідність проведення подальших експериментальних досліджень у рамках даної проблематики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жукова М.В. Компьютерная зависимость как один из видов аддиктивной реализации. *Педагогика и психология*. 2018. С. 120–129.
2. Шоттон М. Минусы и преимущества компьютерной зависимости. *Поведение и информационные технологии*. 1997. № 10. С. 219–230.
3. Бабаева Ю.Д., Войскунский А.Е., Смыслова О.В. Интернет: воздействие на личность. *Психология зависимости : Хрестоматия*. Минск : Харвест, 2014. С. 175–222.
4. Козідубова В.М. Основні поняття МКХ-10 та її застосування. *Психіатрія*. Харків : Оберіг, 2013. С. 34–45.
5. Купер Дж.Э. Карманное руководство к МКБ-10. Классификация психических и поведенческих расстройств с глоссарием и исследовательскими диагностическими критериями / пер. с англ. Д. Полтавца. Киев : Сфера, 2000. 464 с.
6. Petry N.M. Comorbidity of DSM-IV pathological gambling and other psychiatric disorders: results from the National Epidemiologic Survey on Alcohol and Related Conditions. *Journal of Clinical Psychiatry*. 2005. Vol. 66. P. 564–574.
7. Young, K. Internet Addiction: The emergence of a new clinical disorder. *Cyber. Psychol. Behavior*, 1999. P. 1, 237–244.
8. Goldberg, I. Internet addiction disorder. 1996. URL: <http://www.psycom.net>
9. Коул М. Изучение поведения в контексте: мезогенетический подход. *Культурно-историческая психология*. 2015. Т. 11. № 4. С. 55–68.
10. Войскунский А.Е. Перспективы становления психологии Интернета. *Психологический журнал*. 2013. Т. 34. № 3. С. 110–118.
11. Арестова О.П., Бабанин Л.Н., Войскунский А.Е. Коммуникация в компьютерных сетях: психологические детерминанты и последствия. *Вестн. Моск. ун-та. Сер. 14. Психология*. 1996. № 4. С. 14–20.
12. Худяков А.В., Староверова Ю.В., Киселева М.С. К медицинскому аспекту интернет-зависимости. *Игровая зависимость: мифы и реальность : Материалы международной конференции (Москва, 21–22 июня 2006 г.)*. Москва : РИО ФГУ «ГНЦ ССП Росздора», 2006. С. 142–145.

REFERENCES

1. Zhukova M.V. (2018). Kompyuternaya zavisimost kak odin iz vidov addiktivnoy realizatsii [Computer dependence as one of the types of addictive implementation]. *Pedagogika i psikhologiya*. Pp. 120–129. [in Russian].
2. Shotton M. (1997) Minusy i preimushchestva kompyuternoy zavisimosti [Cons and benefits of computer addiction]. *Povedenie i informatsionnye tekhnologii.*, no. 10, pp. 219–230. [in Russian].
3. Babayeva Yu.D., Voiskunsky A.E, Smyslova O.V. (2014). *Internet: vozdeystvie na lichnost.* [Internet: impact on personality]. *Psikhologiya zavisimosti: Khrestomatiya*. Mn.: Kharvest. pp. 175-222. [in Ukrainian].
4. Kozidubova V.M. (2013). Osnovni ponyattya MKKh-10 ta ii zastosuvannya. [Basic concepts of ICD-10 and its application]. *Psikhiatriya*. Kharkiv: Oberig. Pp. 34-45. [in Ukrainian].
5. Cooper J.E. (2000). Karmannoe rukovodstvo k MKB-10. Klassifikatsiya psikhicheskikh i povedencheskikh rasstroystv s glossariem i issledovatel'skimi diagnosticheskimi kriteriyami. [Pocket guide to ICD-10. Classification of mental and behavioral disorders with a glossary and research diagnostic criteria]. Kiev: Sfera [in Ukrainian].

6. Petry N.M. (2005). Comorbidity of DSM-IV pathological gambling and other psychiatric disorders: results from the National Epidemiological Survey on Alcohol and Related Conditions. *Journal of Clinical Psychiatry*, vol. 66. Pp. 564–574.
7. Young K. (1999). Internet Addiction: The emergence of a new clinical disorder. *Cyber. Psychol. Behavior*, no 1, pp. 237–244.
8. Goldberg I. (1996) Internet addiction disorder. Retrieved from: Psychom.net. Retrieved from <http://www.psycom.net>.
9. Cole M. (2015) Izuchenie povedeniya v kontekste: mezogeneticheskiy podkhod. [The study of behavior in context: a mesogenetic approach]. *Kulturno-istoricheskaya psikhologiya*, vol. 11, no 4. Pp. 55–68. [in Russian].
10. Voiskunsky A.E. (2013). Perspektivy stanovleniya psikhologii Interneta. [Prospects for the establishment of Internet psychology]. *Psikhologicheskij zhurnal*, vol. 34, no. 3, Pp. 110–118 [in Russian].
11. Arestova O.P., Babanin L.N., Voiskunsky A.E. (1996) Kommunikatsiya v kompyuternykh setyakh: psikhologicheskie determinanty i posledstviya. [Communication in computer networks: psychological determinants and consequences]. *Vestn. Mosk. un-ta. Ser. 14. Psikhologiya*, no. 4, pp. 14–20. [in Russian].
12. Khudyakov A.V., Staroverova Y.V., Kiseleva M.S. (2006) K meditsinskomu aspektu internet-zavisimosti. *Igrovaya zavisimost: mify i realnost: Materialy mezhdunarodnoy konferentsii* (Moskva, 21-22 iyunya 2006 g.) [To the medical aspect of Internet addiction. Gambling addiction: myths and reality: Proceedings of the international conference (Moscow, June 21-22, 2006)]. *M.: RIO FGU «GNTs SSP Roszdrava»*, pp. 142–145. [in Russian].